

Maciej Klisz*

płk mgr inż., United States Army War College

ORCID: 0000-0002-0672-2501

Udział 16. Batalionu Powietrznodesantowego w operacji stabilizacyjnej w Bośni i Hercegowinie Część II¹: Szczegóły użycia 16.bpd w operacji IFOR oraz wnioski z analizy czynników operacyjnych: sił, obszaru i czasu

16. Batalion Powietrznodesantowy

Do udziału w misji IFOR w ramach operacji *Joint Endeavour* został wyznaczony 16. Batalion Powietrznodesantowy (16.bpd) ze składu 6. Brygady Desantowo-Szturmowej (6.BDSz)², jednostki tzw. czerwonych beretów z Krakowa. Od samego utworzenia

* Płk Maciej Klisz (US Army War College). W 1996 r. brał udział w misji IFOR w składzie 16. Batalionu Powietrznodesantowego na stanowisku dowódcy plutonu szturmowego, w 1998 r. – jako oficer-tłumacz w składzie 18. Bielskiego Batalionu Desantowo-Szturmowego będącego w Odwodzie Strategicznym SFOR, a w 1999 r. – w misji SFOR na stanowisku dowódcy kompanii szturmowej. Odznaczony Medalami NATO za misję IFOR oraz SFOR. W sumie w operacjach wojskowych na Bałkanach spędził 25 miesięcy.

¹ Tło opisywanych tu wydarzeń przedstawia pierwsza część artykułu, zob. M. Klisz, *Udział 16. Batalionu Powietrznodesantowego w operacji stabilizacyjnej w Bośni i Hercegowinie. Część I: Porozumienie z Dayton, ustanowienie sił IFOR i plany operacji Joint Endeavour*, „Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka” 2018, nr 3, s. 227–236.

² Zgodnie z decyzją Ministra Obrony Narodowej nr PF 42/Org./P1 z dnia 29.09.2009 r. 6.BDSz została przemianowana na 6. Brygadę Powietrznodesantową.

w 1957 r. 6. Pomorska³ Dywizja Powietrznodesantowa (6.PDPD) była elitarną jednostką Wojska Polskiego, spadkobierczynią tradycji 1. Samodzielnej Brygady Spadochronowej. Zatem jednym z argumentów stojących za wyborem tej właśnie jednostki do misji poza granicami kraju mogły być wcześniejsze doświadczenia personelu 6. PDPD między innymi z misji w Egipcie (misja UNEF / UNEF II⁴), Syrii (UNDOF) czy Chorwacji (UNPROFOR). Nie można zapominać również o doświadczeniach 6.PDPD związanych z udziałem w największych w historii polskich wojsk powietrznodesantowych ćwiczeniach pod kryptonimem „Październikowa Burza” na terenie Niemieckiej Republiki Demokratycznej w 1965 r. czy w operacji „Dunaj” – interwencji wojsk Układu Warszawskiego w Czechosłowacji w 1968 r. Jednak w ocenie autora kluczowym argumentem mającym wpływ na wyznaczenie 16.bpd do udziału w misji IFOR był fakt przystąpienia Polski do programu Partnerstwo dla Pokoju (*Partnership for Peace*, Pfp)⁵.

Partnerstwo dla Pokoju (PdP)

Program był odpowiedzią na wyrażnie zdefiniowane dążenia państw Europy Środkowo-Wschodniej do przystąpienia do Sojuszu Północnoatlantyckiego. Kluczowymi celami programu PdP było rozpoczęcie współpracy wojskowej z siłami zbrojnymi państw NATO oraz wypracowanie rozwiązań organizacyjno-prawnych umożliwiających akcesję do Sojuszu.

Na szczycie państw NATO w Brukseli w dniu 10.01.1994 r.⁶ przyjęto dokument określający zasady programu. Partnerzy z krajów byłego bloku wschodniego zobowiązali się do współpracy w zakresie obronności, demokratycznej kontroli nad siłami zbrojnymi, udziału w operacjach pokojowych pod auspicjami Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) oraz Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (KBWE), utrzymywanie gotowości określonego potencjału wojskowego do takich operacji, wspólnego planowania, szkolenia czy ćwiczeń – w skrócie znaczące rozszerzenie możliwości współpracy z siłami zbrojnymi państw członkowskich NATO⁷.

³ Nazwa jednostki nawiązuje do tradycji przejętych od 6. Pomorskiej Dywizji Piechoty, utworzonej na Lubelszczyźnie w 1944 r. 6.PDP w latach 1944–1945 walczyła na froncie od środkowej Wisły przez Pomorze Zachodnie aż do działań w Niemczech, nad Odrą i Łabą.

⁴ Szerzej zob. G. Ciechanowski, *UNEF II*, <http://skmponz.szczecin.pl/unef-ii> [dostęp: 30.04.2018]; T. Leszkowicz, *LWP w błękitnych hełmach. Polacy na Synaju i Wzgórzach Golan*, <https://histmag.org/LWP-w-blekitnych-helmach.-Polacy-na-Synaju-i-Wzgorzach-Golan-8778> [dostęp: 30.04.2018].

⁵ Szerzej zob. *Partnership for Peace programme*, NATO, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50349.htm; http://archiwum2013.mon.gov.pl/pl/strona/164/LG_51_52.html [dostęp: 30.04.2018].

⁶ Komunikat po szczycie NATO: *Ministerial Meeting of the North Atlantic Council / North Atlantic Co-operation Council, NATO Headquarters, Brussels, 10–11 January 1994*, <https://www.nato.int/docu/comm/49-95/c940110b.htm>, punkt 2 oraz 3 [dostęp: 30.04.2018].

⁷ Rozmowa ze Stanisławem Stebelskim, dyrektorem departamentu międzynarodowych stosunków ekonomicznych w Ministerstwie Spraw Zagranicznych, w Polskim Radiu w audycji „Sygnały dnia”, 2.02.1994 r., <https://www.polskieradio.pl/39/156/Artykul/1229557,Partnerstwo-dla-pokoju-%e2%80%93-początek-drogi-do-NATO> [dostęp: 2.05.2018].

Idea ta spotkała się z bardzo dobrym odbiorem w Polsce. Już w niecały miesiąc po szczycie NATO w Brukseli, w dniu 4.02.1994 r., ówczesny premier Waldemar Pawlak podpisał ramowe porozumienie dotyczące udziału Polski w programie Partnerstwo dla Pokoju. Następne miesiące przyniosły kolejne przełomowe wydarzenia dla Polski, a zwłaszcza dla Sił Zbrojnych. W dniu 5.07.1994 r. Polska jako pierwsze państwo podpisała z NATO Indywidualny Program Partnerski (*Individual Partnership Programme, IPP*), natomiast już we wrześniu 1994 r. na poligonie Biedrusko odbyły się pierwsze ćwiczenia w ramach programu PdP (pod kryptonimem *Cooperative Bridge*), z udziałem 13 państw partnerskich PdP oraz NATO⁸. W ramach PdP najważniejszym programem operacyjnym był tzw. *PfP Planning and Review Process (PARP)*⁹ rozpoczęty przez NATO w styczniu 1995 r. Celem PARP było wydzielenie do programu PdP jednostek wojskowych wraz z określaniem terminu osiągnięcia ich interoperacyjności z NATO. Polska dołączyła do programu w dniu 20.04.1995 r. – do udziału w pierwszej fazie PARP w latach 1995–1997 zadeklarowano następujące jednostki wojskowe Wojsk Lądowych:

- 16.bpd – dostępny do operacji od końca 1995 r., z 30-dniową gotowością do przemieszczenia;
- dowództwo i sztab 6.BDSz oraz 11. Dywizji Kawalerii Pancernej – dostępne do szkoleń i ćwiczeń od 1996 r.;
- 1. Pułk Kawalerii Powietrznej z 25. Dywizji Kawalerii Powietrznej – dostępny do operacji od końca 1997 r.;
- dowództwo szpitala wojskowego od drugiej połowy 1996 r.¹⁰.

Mając zatem na uwadze powyższe deklaracje polityczne, jedyną jednostką Sił Zbrojnych RP, która miała osiągnąć gotowość operacyjną do użycia w operacji poza granicami kraju pod auspicjami ONZ lub KBWE do końca 1995 r., był 16.bpd. Bezpośrednio po przystąpieniu do programu PARP, do Polski została przesłana obszerna lista wymagań operacyjnych w obszarze interoperacyjności. Do listy wymagań został dołączony zestaw tzw. dokumentów/umów standaryzacyjnych (*Standardization Agreement, STANAG*), zawierający opis kluczowych zdolności operacyjnych niezbędnych do osiągnięcia przed skierowaniem do udziału w operacji sojuszniczej. Podczas analizy prowadzonej w Siłach Zbrojnych, zauważono, że część wymagań operacyjnych dotyczy szerebła batalionu i to one właśnie zostały wykorzystane w procesie przygotowania 16.bpd do osiągnięcia gotowości do udziału w misji poza granicami kraju (zgodnie z wymaganiami programu PARP). Proces przygotowania zakończył się po niespełna sześciu miesiącach szkolenia, już na początku grudnia 1995 r. W tym czasie zrealizowano między innymi: szkolenie dla oficerów w Danii ze szczególnym uwzględnieniem obszaru łączności, wymianę doświadczeń operacyjno-logistycznych z oficerami NATO biorącymi udział w szkoleniu przed operacją pokojową (tzw. *pre-deployment training*). Na przykoszarowym placu ćwiczeń Pasternik bardzo intensywnie prowadzono szkolenie plutonów i kompanii

⁸ Polska droga do NATO, http://www.msz.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/polityka_bezpieczenstwa/nato/polska_droga_do_nato [dostęp: 3.05.2018].

⁹ A. Cragg, *The Partnership for Peace Planning and Review Process*, <https://www.nato.int/docu/review/1995/9506-5.htm#s1> [dostęp: 4.05.2018].

¹⁰ K. Paszkowski, *Partnership for Peace activities and the preparation for IFOR: The Polish experience*, [w:] *Lessons Learned from the IFOR/SFOR Experience*, red. P. Tálas, S.L. Gorka, Budapest 1997, s. 34.

szturmowych w zakresie procedur operacyjnych wykorzystywanych w operacjach pokojowych ONZ (w tym konwojowanie, eskortowanie, działanie na punkcie kontrolnym (*check-point*), działanie jako odwód (*Rapid Reaction Group*)).

Udział 16.bpd w misji

W dniu 5.12.1995 r. oficjalna nota o gotowości 16.bpd do udziału w operacji została przesłana do NATO¹¹, a Rada Ministrów kierowana przez Józefa Oleksego podjęła uchwałę numer 141/95 w sprawie utworzenia polskiego kontyngentu wojskowego w Siłach Implementacyjnych w Bośni (IFOR). Uchwała definiowała zadania poszczególnych ministrów, ale także określała wielkość jednostki jako „batalion operacyjny w składzie 670 żołnierzy w kontyngencie nordycko-amerykańsko-polskim” i ustalała okres operacyjnego użycia na „jeden rok”, a całkowity koszt operacji – na 30 milionów złotych¹² (przeciętne miesięczne wynagrodzenie w 1995 r. wynosiło 702 złote¹³).

W dniu 6.12.1995 r. Polska została oficjalnie zaproszona do udziału w misji IFOR¹⁴. Warto zauważyć, że zarówno decyzja Prezesa Rady Ministrów o udziale 16.bpd w siłach IFOR, jak i zaproszenie do udziału w operacji pod auspicjami NATO zostało przeprowadzone przed formalnym wydaniem rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 1031 (co nastąpiło dopiero w dniu 15.12.1995 r.). W ciągu kolejnych 10 dni opracowano oraz wydano wiele dokumentów planistycznych, w tym m.in. decyzję numer 195/MON¹⁵ z dnia 13.12.1995 r. podpisaną przez Ministra Obrony Narodowej Zbigniewa Okońskiego, określającą skład resortowego zespołu ds. formowania i działania Polskiego Kontyngentu Wojskowego „IFOR” oraz harmonogram zasadniczych przedsięwzięć związanych z formowaniem PKW „IFOR”, decyzję sekretarza stanu w MON Andrzeja Karkoszki numer 71/95¹⁶ z dnia 15.12.1995 r. w sprawie określenia zadań związanych z przygotowaniem PKW „IFOR” oraz zarządzenie Szefa Sztabu Generalnego gen. broni Tadeusza Wileckiego numer 136/sztab¹⁷ z dnia 15.12.1995 roku w sprawie przygotowania 16.bpd do składu Sił Implementacyjnych (IFOR) w ramach operacji NATO w BiH. Na podstawie dokumentów określono, że 16.bpd zostanie skierowany do udziału w operacji w trzeciej dekadzie stycznia 1996 r.

Do wykonywania zadań mandatowych w składzie sił IFOR, 16.bpd musiał zmienić swoją strukturę oraz wyposażenie. Według obowiązującego w Polsce etatu oraz tabeli należności 16.bpd nie posiadał pojazdów opancerzonych (ani bojowych

¹¹ *Ibidem*, s. 37

¹² Archiwum Instytucji Ministerstwa Obrony Narodowej (dalej: AIMON), sygn. 1675.00.18, k. 186–189, Uchwała nr 141/95 Rady Ministrów z dnia 5 grudnia 1995 r. w sprawie utworzenia polskiego kontyngentu wojskowego w Siłach Implementacyjnych w Bośni (IFOR).

¹³ Dane za portalem Infor.pl, <https://www.infor.pl/prawo/zarobki/zarobki-w-polsce/686166,Przecietne-miesieczne-wynagrodzenie-w-latach-19502008.html> [dostęp: 30.04.2018].

¹⁴ D. Kozerański, *Polskie Kontyngenty Wojskowe w operacjach pokojowych (1973–1999)*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy” 2005, nr 1, s. 102.

¹⁵ AIMON, sygn. 1675.00.18, k. 177–181.

¹⁶ AIMON, sygn. 1675.00.1, k. 168–170.

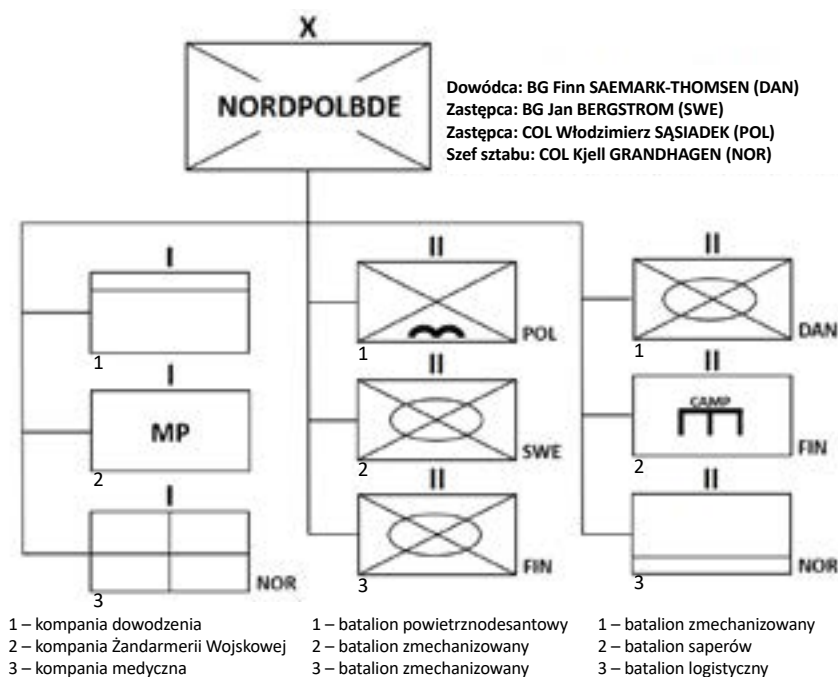
¹⁷ *Ibidem*, k. 171–176.

wozów piechoty, ani transporterów opancerzonych). Niezbędne było zatem przyjęcie na wyposażenie pojazdów typu BWP-1 czy BRDM-2, a także dodatkowych pojazdów i sprzętu specjalistycznego, w tym np. zestawów niskopodwoziowych KrAZ czy spycharko-ładowarki Sł-34.

Przemieszczenie 16.bpd do operacji IFOR zostało przeprowadzone za pomocą kolejowych transportów operacyjnych po liczącej blisko 1000 km trasie Kraków – Budapeszt – Slavonski Brod. Następnie po sformowaniu kolumn marszowych, we współdziałaniu z jednostkami ochrony i regulacji ruchu wydzielonych z Wielonarodowej Dywizji „Północ” (*Multinational Division – North, MND-N*), oraz pokonaniu granicy z Chorwacją na rzece Sawie, 16.bpd przemieścił się do Bośni i Hercegowiny.

W ramach misji IFOR 16.bpd został operacyjnie podporządkowany Brygadzie Nordycko-Polskiej (*Nordic-Polish Brigade, NORDPOLBDE*) wchodzącej w skład MND-N. W strukturze NORDPOLBDE znajdowały się jeszcze trzy bataliony operacyjne (państwa wydzielające: Dania, Szwecja oraz Finlandia), batalion logistyczny (Norwegia), a także wielonarodowe pododdziały wsparcia i zabezpieczenia.

Rysunek 1. Struktura NORDPOLBDE w 1995 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: M, *Wspólny wysiłek. IFOR. Bośnia, „Komandos”* 1997, nr 3, s. 5–9.

Dowódca batalionu ppłk dypl. Marek Żerdecki do misji IFOR przyjął następującą strukturę organizacyjną¹⁸:

- dowództwo, sztab oraz kompania dowodzenia;

¹⁸ Obsada etatowa wraz z wykazem kluczowej kadry znajduje się na końcu artykułu.

- 1. kompania szturmowa (wyposażona w bojowe wozy piechoty BWP-1 oraz samochody Honker);
- 2. kompania szturmowa (wyposażona w samochody rozpoznawcze BRDM-2 oraz samochody Honker);
- 3. kompania szturmowa (wyposażona jak 2.ks);
- kompania wsparcia (wyposażona w 120 mm moździerz wz. 1943 oraz 82 mm moździerz automatyczny 2B9 Wasilok, a także przeciwpancerne pociski kierowane 9K115 Metys);
- kompania zaopatrzenia, pluton remontowy, pluton medyczny.

W składzie 16.bpd w misji IFOR znalazło się 625 żołnierzy, a w sztabie NORD-POLBDE – 21 żołnierzy. Dodatkowych 24 żołnierzy znalazło się w składzie elementów zabezpieczenia logistycznego (*Nordic Support Group*, NSG oraz *National Support Element*, NSE) rozmieszczonych w miejscowości Pecz na Węgrzech. W sumie w operacji wzięło udział 670 żołnierzy określonych w uchwale Rady Ministrów numer 141/95 z dnia 5.12.1995 r.

Po wejściu w operacyjne podporządkowanie NORDOLBDE, 16.bpd został rozmieszczony po obu stronach tzw. uzgodnionej linii wstrzymania ognia (*Agreed Cease Fire Line*, ACFL). Dowództwo 16.bpd wraz z pododdziałami dowodzenia oraz zabezpieczenia zostało rozmieszczone w miejscowości Banja Vrućica (leżącej na terenie Republiki Serbskiej), 1. kompania szturmowa (1.ks) wraz z kompanią wsparcia – w miejscowości Žepče (leżącej na terenie Federacji Bośni i Hercegowiny, w enklawie chorwackiej), natomiast 2.ks oraz 3.ks zostały rozmieszczone w miejscowości Jelah (leżącej na terenie Federacji Bośni i Hercegowiny, w enklawie bośniackiej). Dodatkowo dowódcy zgrupowań Žepče oraz Jelah otrzymali zadanie zorganizowania dwóch stałych punktów kontrolnych (*Check Point*, CP): ZULU 04 oraz ZULU 07, a także czasowych punktów kontrolnych – ZULU 03 oraz ZULU 06.

16.bpd został rozmieszczony na obszarze działań¹⁹ w środkowej części BiH, o powierzchni około 3000 km² (50 km x 60 km), około 100 km na północ od Sarajewa, 150 km na wschód od miejscowości Banja Luka oraz 80 km na zachód od miejscowości Tuzla. Obszar działań 16.bpd jeszcze latem i jesienią 1995 r. był terenem ciężkich walk. Cechowało go bardzo różnorodne ukształtowanie terenu, z rzadką i poważnie zniszczoną siecią szlaków komunikacyjnych. Przede wszystkim był to jednak teren bardzo wymagający „kulturowo” – ze względu na różnorodność etniczną zamieszkującej go ludności. W obszarze odpowiedzialności 16.bpd znajdowały się tereny zamieszkałe zarówno przez Bośniaków, Chorwatów, jak i Serbów. Znaczna część ludności w wyniku działań wojennych była zmuszona do opuszczenia swoich rodzinnych stron. Natomiast bezpośrednio po wejściu w życie porozumienia pokojowego z Dayton rozpoczęli on powroty do swoich domów, nie bacząc na zagrożenia minowe²⁰ i nadal napiętą sytuację militarną – świadczyła o niej obecność na ob-

¹⁹ Obszar działań (*Area of Operations*, AOO) to rejon wydzielony przez dowódcę sił połączonych z całości obszaru operacji połączonych przeznaczony do przeprowadzenia określonych działań wojskowych, AAP-6 Słownik terminów i definicji NATO zawierający wojskowe terminy i ich definicje stosowane w NATO, s. 52.

²⁰ Ocenia się, że w czasie wojny około 8% powierzchni Bośni i Hercegowiny zostało zaminowane (za pomocą około dwóch milionów min i niewybuchów), zob. M. Herman-Milenkovska, *Balkany na minach*, <https://www.tygodnikprzeglad.pl/balkany-na-minach/> [dostęp 20.04.2018]. W 1996 r. wskutek wy-

szarze działania 16.bpd znaczących sił wojskowych byłych walczących stron (*Former Warring Faction*, FWF). Do najważniejszych autor zalicza jednostki bośniackie²¹ z 3. Korpusu Armijnego BiH z Grupy Operacyjnej BOSNA, między innymi 318. Brygadę Górską oraz 319. Brygadę Górską, chorwackie jednostki HVO²² z 3. Grupy Operacyjnej, wśród nich 110. Brygadę USORA, 111. Brygadę oraz 3. Gwardyjską Brygadę „Jastrebovi”, czy serbskie jednostki VRS²³, w tym m.in. 16. Gwardyjską Brygadę.

Do głównych zadań mandatowych spadochroniarzy z 16.bpd w ramach misji IFOR należało: nadzorowanie strefy rozdzielania (*Zone of Separation*, ZOS), codzienne patrolowanie strefy odpowiedzialności (*Area of Responsibility*, AOR), zapewnienie możliwości przemieszczenia w strefie odpowiedzialności (*Freedom of Movement*, FOM), utrzymanie punktów kontrolnych na głównych drogach do strefy rozdzielania, kontrola składów oraz magazynów broni i sprzętu wojsk stron konfliktu (*Weapon Storage Site*, WSS), prowadzenie akcji zbierania broni pozostającej w posiadaniu ludności cywilnej po zakończeniu działań wojennych (operacja *Harvest*), wspieranie działalności humanitarnej, wspieranie akcji przesiedleńczej czy wreszcie kluczowe zadanie: zapewnienie bezpieczeństwa podczas wyborów²⁴. Misja 16.bpd dobiegła końca z dniem zakończenia obowiązywania mandatu sił implementacyjnych IFOR, czyli w momencie przyjęcia rezolucji RB ONZ nr 1088, dotyczącej przekształcenia sił IFOR w siły stabilizacyjne SFOR (*Stabilization Force*)²⁵ działające w ramach operacji *Joint Guard*. Misja sił SFOR (będących następcą prawnym sił IFOR) miała potrwać kolejnych 18 miesięcy²⁶. Żołnierze 16.bpd zostali wycofani do Polski w pierwszej dekadzie lutego 1997 r., a ich miejsce zajęli żołnierze pochodzący z 6.BDSz oraz innych jednostek Sił Zbrojnych RP.

buchów min w Bośni i Hercegowinie zginęło 110 osób, a 552 zostały ranne. Szerzej zob. *Bosnia and Herzegovina Mine Action Center (BHMACH)*, <http://www.bhmac.org/?lang=en> [dostęp: 20.04.2018].

²¹ Ch.R. Shrader, *The Muslim-Croat Civil War in Central Bosnia: A Military History, 1992–1994*, College Station, TX 2003., s. 165–168.

²² Jednostki HVO (chor. *Hrvatsko vijeće obrane* – Chorwackiej Rady Obrony) były chorwackimi formacjami wojskowymi istniejącymi w latach 1991–1996 w ramach tzw. Chorwackiej Republiki Herceg-Bośni. Szerzej zob. I. Vukić, *Croatian Defence Council HVO Celebrates 25th Anniversary*, <https://inavukic.com/2017/04/09/croatian-defence-council-hvo-celebrates-25th-anniversary> [dostęp: 3.05.2018].

²³ Jednostki VRS (serb. *Vojska Republike Srpske* – Wojska Republiki Serbskiej) były serbskimi formacjami wojskowymi istniejącymi w latach 1992–1995, powołanymi w ramach tzw. Secesjonistycznej Republiki Serbskiej. Szerzej zob. D. Wybranowski, *Proces redukcji i kres istnienia Armii Republiki Serbskiej w Bośni (1995–2006)*, „Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka” 2012, nr 3, s. 89–105.

²⁴ D. Kozerański, *Zaangażowanie Polski w międzynarodowe operacje pokojowe i stabilizacyjne w świetle doświadczeń polskich kontyngentów wojskowych z Bośni i Hercegowiny – wnioski i rekomendacje*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2016, s. 37

²⁵ Szczegóły misji SFOR zawiera rezolucja Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 1088, <http://unscr.com/en/resolutions/1088> [dostęp: 4.05.2018]. W ramach sił SFOR nastąpiło zmniejszenie polskiego kontyngentu wojskowego do około 500 żołnierzy (m.in. poprzez wycofanie do kraju jednej kompanii szturmowej oraz kompanii wsparcia).

²⁶ Misja sił SFOR pod auspicjami NATO zakończyła się dopiero w 2004 r. na mocy rezolucji RB ONZ nr 1575, <http://unscr.com/files/2004/01575.pdf> [dostęp: 30.04.2018]. Została przekształcona w misję Althea, nadzorowaną przez Unię Europejską. Szerzej zob. *Operacje i Misje UE*, http://www.msz.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/polityka_bezpieczenstwa/operacje_nato_i_ue/operacje_ue [dostęp: 30.04.2018].

Wnioski z użycia 16.bpd w ramach sił IFOR. Analiza ograniczeń operacyjnych

Pomimo wielu wyzwań operacyjnych żołnierze 16.bpd wykonywali zadania mandatu bez zarzutu. Dzięki swojemu wyszkoleniu oraz determinacji nigdy nie zawiedli, czego dowodem były pochwały wielokrotnie kierowane na ręce dowódcy 16.bpd. Należy jednak pamiętać, że istniało wiele ograniczeń, które wpłynęły negatywnie na możliwości realizacji zadań przez 16.bpd w siłach IFOR. Ograniczenia te autor przeanalizował, mając na uwadze czynniki operacyjne: siły, obszar oraz czas²⁷. Jednak aby w pełni zrozumieć i ocenić użycie 16.bpd w ramach sił IFOR, warto najpierw zapoznać się z podstawową charakterystyką procesów stabilizacji i odbudowy (*stabilization and reconstruction*, S&R). Charakterystyka ta została zawarta w dokumentach normatywnych Sił Zbrojnych RP przyjętych wiele lat po zakończeniu misji IFOR, zatem żołnierze 16.bpd w 1996 r. musieli radzić sobie bez ich pomocy. Głównym dokumentem opisującym te procesy jest doktryna DD-3.4.5(A) *Wojskowe wsparcie stabilizacji i odbudowy*, w której można znaleźć informacje, że standardowe zaangażowanie wojskowe polega na zapewnieniu bezpiecznego środowiska w miejscach dotkniętych kryzysem (wojną) w celu umożliwienia podmiotom cywilnym prowadzenia działań na rzecz stabilizacji i odbudowy oraz stworzenia podstaw dla stabilnego funkcjonowania i rozwoju takiego państwa. Dokument ten określa, że w początkowej fazie wspierania procesu stabilizacji i odbudowy tzw. siły wspierające²⁸, z uwagi na posiadany potencjał oraz wyjątkowe możliwości, mogą być jedynym podmiotem zdolnym do prowadzenia działań w niesprzyjającym środowisku. W miarę poprawy sytuacji bezpieczeństwa, działalność sił wspierających powinna być stopniowo redukowana – i zakończona w momencie stworzenia warunków umożliwiających przejęcie zadań przez podmioty cywilne państwa-gospodarza lub inne podmioty międzynarodowe.

Czynnik operacyjny: siły

Dowódca 16.bpd otrzymał do operacji IFOR siły ograniczone decyzjami politycznymi do 670 żołnierzy. Wymagania operacyjne wymusiły konieczność rozmieszczenia batalionu w pięciu stałych lokalizacjach (trzy stałe bazy operacyjne: Banja Vrućica, Žepče oraz Jelah, a także dwa stałe punkty kontrolne (CP) – ZULU 04 oraz ZULU 07. Rodziło to istotne wyzwania logistyczne związane z prawidłowym funkcjonowaniem oraz zabezpieczeniem pododdziałów bojowych batalionu w aż pięciu różnych miejscach²⁹. Nie można również zapomnieć, że w 1995 r. istniał obowiązkowy pobór wojskowy. Żołnierze po zakończeniu obowiązkowej służby zasadniczej mogli pozostać w służbie wojskowej i pełnić ją jako zasadniczą nadterminową służbę wojskową. W związku

²⁷ Szerzej na temat sztuki operacyjnej oraz czynników operacyjnych zob. A. Polak, *Sztuka wojenna. Koncept teoretyczny i praktyczny*, „Zeszyty Naukowe AON” 2013, nr 3 (92), s. 227.

²⁸ Doktryna DD-3.4.5(A) definiuje siły wspierające jako elementy sił zbrojnych udzielające wsparcia w ramach stabilizacji i odbudowy, s. VI.

²⁹ D. Kozerański (*Zaangażowanie Polski w międzynarodowe operacje pokojowe...*, s. 41) określa stosunek liczby pododdziałów bojowych do logistycznych na 3:1. W rzeczywistości było to co najmniej 5:1, ponieważ do pododdziałów bojowych należy doliczyć kompanię wsparcia oraz kompanię dowodzenia (z plutonami łączności, saperów i rozpoznania).

z tym znaczącą część żołnierzy 16.bpd stanowili właśnie żołnierze służby zasadniczej (głównie wcielenia maj 1995 r.) o różnym stopniu wyszkolenia. Sytuację skomplikowało dodatkowo pospieszne uzupełnianie batalionu sprzętem i wyposażeniem niewystępującym w etacie i w tabelach należności 16.bpd. Wiązał się z tym napływ personelu, który posiadał unikatowe zdolności (np. mechanicy-kierowcy BWP-1, kierowcy BRDM-2 czy personel drużyny maszyn ciężkich), ale nie miał czasu na nabycie doświadczeń (nawyków) cechujących wyszkolonych żołnierzy 16.bpd. Zabrakło również czasu na zgranie się w ramach pododdziałów (zwłaszcza na szkolenia zgrywające szczebla kompanii szturmowej). Analizując sprzęt i wyposażenie 16.bpd, nie można zapominać, że otrzymane pojazdy typu BWP-1 i BRDM-2 już w 1995 r. nie spełniały wymagań ówczesnego pola walki, a tym bardziej prowadzenia operacji pokojowej pod auspicjami NATO. Warto jednak podkreślić, że 16.bpd otrzymał bardzo nowoczesne wyposażenie medyczne (w każdej kompanii szturmowej znajdowała się sanitarka z lekarzem oraz kierowcą, a w całym 16.bpd było aż 11 lekarzy), pierwsze w SZ RP odbiorniki sygnału GPS ScoutMaster i lornetki noktowizyjne BROM. Za znaczące ograniczenie należy również uznać brak umiejętności oraz doświadczeń personelu sztabu i pododdziałów w planowaniu oraz prowadzeniu operacji z zakresu tzw. tworzenia pokoju (*peacemaking*), budowania pokoju (*peacebuilding*) czy utrzymania pokoju (*peacekeeping*)³⁰. Istotną przyczyną tego stanu rzeczy była słaba znajomość języka angielskiego zarówno na szczeblu dowództwa, jak i poszczególnych kompanii, uniemożliwiająca udział w kursach oraz szkoleniach specjalistycznych poza granicami kraju. To ograniczenie wpływało również na bieżącą działalność mandatową. Należy jednak wspomnieć, że z podobnymi problemami borykały się inne bataliony NORDPOLBDE.

Sytuacja na obszarze działania 16.bpd – znaczące nasycenie jednostkami wojskowymi byłych walczących stron, a także różnorodność etniczną zamieszkującej tam ludności – skomplikowała się dodatkowo po wykryciu we wschodniej części obszaru działania 16.bpd (okolice miejscowości Donja Boćinja) obozu szkoleniowego bojowników islamskich (mudżahedinów). Stanowili oni istotną przeszkodę w stabilizacji tego obszaru przez cały okres trwania misji IFOR i wiązali swoimi działaniami znaczące siły 1. kompanii szturmowej³¹. Dużym ułatwieniem był za to pozytywny stosunek ludności serbskiej do polskich żołnierzy, znacznie bardziej przychylny niż do innych narodowości tworzących NORDPOLBDE. Dodatkowym ograniczeniem – niemającym bezpośredniego wpływu na działania 16.bpd, ale niestety pośrednio stwarzającym problemy we współpracy z różnymi podmiotami w obszarze działania – była skomplikowana sytuacja cywilnych organizacji międzynarodowych działających na terenie BiH. W pierwszej połowie 1996 r. pierwszy Wysoki Przedstawiciel³² Carl Bildt został oskarżony o prowadzenie niewiarygodnej i nieefektywnej

³⁰ *Regulamin Walki Wojsk Lądowych*, DWLąd Wewn. 115/2008, Warszawa 2008, s. 260; *United Nations Peacekeeping Operations. Principles and Guidelines*, United Nations Department of Peacekeeping Operations. Department of Field Support, New York 2008, s. 17

³¹ Mimo zapisów porozumienia z Dayton, problem ten nie został rozwiązany aż do 2001 r. Szczegóły: J.-P., Lavigne, *Joint Patrol in Bocinja Donja*, <https://www.nato.int/sfor/indexinf/119/p08a/t0108a.htm> [dostęp: 2.05.2018].

³² Biuro Wysokiego Przedstawiciela w Bośni i Hercegowinie (*Office of the High Representative in Bosnia and Herzegovina*, OHR) zostało utworzone w 1995 r., po zawarciu porozumienia w Dayton. Jego

polityki w tym obszarze. Wydaje się, że jedną z przyczyn niskiej efektywności cywilnych organizacji na terenie BiH był brak środków finansowych niezbędnych do prowadzenia wsparcia działań stabilizacyjnych³³.

Czynnik operacyjny: obszar

Wyzwania związane z ukształtowaniem geograficznym oraz podziałem obszaru działania 16.bpd zostały omówione już wcześniej. Dodać należy, że uzgodniona linia wstrzymania ognia (ACFL) miała ponad 110 km w całej strefie odpowiedzialności NORDPOLBDE. Analizując obszar działania, należy podkreślić zagrożenia związane z sytuacją minową w całej BiH, w tym szczególnie w obszarze działania 16.bpd. Zagrożenie stwarzały nie tylko miny ustawione w czasie trwania działań zbrojnych, ale również improwizowane ładunki wybuchowe zakładane przez powracających w rodzinne strony uchodźców. Chcieli oni w ten sposób uchronić swój dobytek przed dalszą grabieżą, nieświadomie stwarzając zagrożenie dla swoich sąsiadów czy właśnie żołnierzy realizujących zadania mandatowe. Zagrożenie minowe było na tyle poważne, że w każdym liście Sekretarza Generalnego NATO do Sekretarza Generalnego ONZ pojawia się omówienie postępów związanych z rozminowaniem obszaru BiH. Niestety zadanie to nie było możliwe do wykonania w okresie realizacji zadań mandatowych przez siły IFOR. W końcowym, 13. raporcie Sekretarza Generalnego NATO, podsumowującym misję IFOR, stwierdza się, że jedynie 43 pola minowe zostały zlikwidowane, a dodatkowo tylko 10–11% znanych pól minowych zostało oznaczonych³⁴. Zagrożenie minowe było jednym z głównych wyzwań w prowadzeniu zadań mandatowych. Ograniczało działania żołnierzy do „twardych” (asfaltowych lub utwardzonych) nawierzchni, czego wyrazem było powiedzenie powielane przez żołnierzy 16.bpd: „zielone – niesprawdzone”. Mimo dużej świadomości zagrożenia, żołnierze 16.bpd nie ustrzegli się wypadków minowych, jednak szczęśliwie żaden z nich nie zakończył się śmiercią żołnierza.

Dodatkowym wyzwaniem była uboga sieć komunikacyjna. Przez obszar działania 16.bpd przebiegało zaledwie kilka głównych dróg zaopatrzenia (*Main Supply Route*, MSR), przez co codzienny ruch patrolowy odbywał się przede wszystkim na drogach bocznych. A te w wyniku ponad trzyletnich działań bojowych oraz trudnych warunków atmosferycznych znajdowały się w bardzo złym stanie technicznym. Dotarcie do wyznaczonych stref patrolowania czy składów sprzętu wojskowego wymagało szczególnie uważnego planowania każdej operacji, a także skupienia uwagi kierowców i dowódców pojazdów.

Czynnik operacyjny: czas

W ocenie autora głównym ograniczeniem w realizacji działań mandatowych było błędne określenie czasu trwania misji. Rezolucja RB ONZ numer 1031 definiowała okres misji na 12 miesięcy (20.12.1995 – 20.12.1996 r.). Uzależnienie zakończenia

głównym celem jest nadzorowanie i kontrola implementacji cywilnych ustaleń porozumienia. Wysoki przedstawiciel reprezentował społeczność międzynarodową oraz ONZ.

³³ S. Sochacki, *Bośnia i Hercegowina 1995–2012. Studium politologiczne*, Toruń 2015, s. 63.

³⁴ List Sekretarza Generalnego NATO to Sekretarza Generalnego ONZ, nr S/1996/1066 z dnia 23.12.1996 r., <https://www.nato.int/ifor/un/u961224a.htm> [dostęp: 30.04.2018].

misji od czasu jej trwania (*time driven mission*), a nie od osiągniętych efektów (*effects driven mission*) wytworzyło efekt tymczasowości sił IFOR, co miało wpływ nie tylko na sytuację polityczną, w tym planowane na wrzesień 1996 r. wybory powszechne, ale również na powroty uchodźców i osób wypędzonych. Trzeba jednak pamiętać, że za takim zdefiniowaniem czasu misji IFOR stały Stany Zjednoczone, jako główny gracz w ramach tzw. *endgame strategy*³⁵.

Ograniczeniem wpływającym bezpośrednio na działania 16.bpd było bardzo krótki czas, który batalion otrzymał na osiągnięcie gotowości do udziału w misji IFOR (*pre-deployment training*). Od momentu włączenia 16.bpd do programu PARP do osiągnięcia gotowości do udziału w operacji minęło zaledwie siedem miesięcy (kwiecień–grudzień 1995 r.). Mając na uwadze obecne doświadczenia w przygotowaniu kontyngentów wojskowych (m.in. w ramach operacji *Iraqi Freedom* w Iraku czy *Enduring Freedom* oraz *Resolute Support* w Afganistanie), tempo osiągnięcia przez 16.bpd gotowości trzeba uznać za bardzo szybkie. Dodatkowo należy podkreślić, że w tym czasie przeprowadzono zmianę typu szkolenia (rozszerzenie planów szkolenia o zagadnienia związane z operacjami pokojowymi, m.in. działanie na punkcie kontrolnym, eskortowanie, patrolowanie), selekcję i weryfikację kandydatów, badania lekarskie oraz szczepienia ochronne, a także przyjęcie pojazdów i wyposażenia. Również czas osiągnięcia gotowości do działania 16.bpd w ramach szkolenia na teatrze działań (*in-theater training*) został maksymalnie skrócony. Wiązało się to z opóźnionym przybyciem do rejonu operacji – przemieszczenie 16.bpd do BiH nastąpiło na przełomie stycznia i lutego 1996 r., a więc po prawie 40 dniach obowiązywania mandatu sił IFOR (od 20.12.1995 r.)³⁶. Już w dniu 17.02.1996 r. została przeprowadzona pierwsza operacja z wykorzystaniem całości sił 16.bpd, przy wsparciu sił duńskich czołgów Leopard 1A5 oraz amerykańskich śmigłowców AH-64, haubic M-109 oraz lotnictwa taktycznego (akcja „Czołgi”)³⁷.

Podsumowanie

Analizując udział 16.bpd w misji IFOR, należy przede wszystkim pamiętać, że w 1995 r. Polska znajdowała się w okresie samodzielności strategicznej³⁸. W tym czasie obowiązywała *Polityka bezpieczeństwa i strategia obronna Rzeczypospolitej Polskiej* z 1992 r. umożliwiająca kierowanie oddziałów Sił Zbrojnych RP do udziału w Siłach Pokojowych ONZ lub do działania w innych misjach ONZ, KBWE, NATO, Północnoatlantyckiej Rady Współpracy lub Unii Zachodnioeuropejskiej. W związku z tym pod

³⁵ Pod koniec 1995 r. prezydent USA Bill Clinton zapewniał opinię publiczną, że wojska amerykańskie będą służyć w BiH jedynie przez rok. Należy pamiętać o tzw. syndromie wietnamskim, z którym musieli się zderzyć amerykańscy planiści. Szerzej zob. S. Sochacki, *op. cit.*, s. 55–56, 63.

³⁶ Jak wynika z analizy listów Sekretarza Generalnego NATO do Sekretarza Generalnego ONZ (list nr S/1996/49; list nr S/1996/131), wejście 16.bpd w podporządkowanie Dowódcy IFOR musiało zostać przeprowadzone pomiędzy 23.01. a 26.02.1996 r.

³⁷ Szerzej na temat operacji z dnia 17.02.1996 r. zob. Sigma, *Oko w oko... Polacy w IFOR. Bośnia, „Komandos”* 1996, nr 5, s. 18–19.

³⁸ Od lipca 1991 do marca 1999 r. Polska nie była członkiem żadnej organizacji bezpieczeństwa zbiorowego.

względem militarnym obecność żołnierzy SZ RP w siłach UNPROFOR i UNCRO (w latach 1992–1995) stanowiła istotną zmianę, z uwagi na realizację zadań operacyjnych, a nie tylko logistyczno-zabezpieczających (jak w misjach UNEF czy UNDOF). Zaangażowanie w misję IFOR prowadzoną pod auspicjami NATO było zatem przełomem w obszarze aktywnego udziału Polski w operacjach międzynarodowych³⁹. Był to też bez wątpienia ważny krok w drodze do członkostwa w NATO, co zakładała wspomniana wcześniej *Polityka bezpieczeństwa...*⁴⁰.

Podsumowując, należy stwierdzić, że mimo omówionych ograniczeń, 16.bpd w misji IFOR spełnił swoje zadania i przyczynił się do poprawy bezpieczeństwa oraz stabilizacji powierzonego obszaru. Kulminacją misji był dzień 14.09.1996 r., kiedy na terenie całej BiH odbyły się wybory powszechne. W rejonie działania 16.bpd zostały przeprowadzone bez większych incydentów, co pokazało wysoką efektywność działań stabilizacyjnych prowadzonych przez polskich żołnierzy. Jesienią 1996 r. rozpoczęto przygotowania do zmiany struktury 16.bpd, w tym do zmniejszenia stanu batalionu o prawie 25% jego potencjału osobowego. Przedsięwzięcie było realizowane w związku ze zmianą mandatu misji oraz rozpoczęciem operacji *Joint Guardian*, co było w pełni zgodne z zapisami doktrynalnymi w ramach dokumentu DD-3.4.5(A) *Wojskowe wsparcie stabilizacji i odbudowy*. W ocenie autora, potwierdza to postawioną na początku artykułu hipotezę roboczą dotyczącą właściwej realizacji zadań mandatowych przez 16.bpd w ramach operacji *Joint Endeavour* na terytorium BiH. Mimo niewątpliwego sukcesu działań 16.bdp w misji IFOR, prowadzonej w bardzo niesprzyjającym środowisku operacyjnym, nie obyło się jednak bez strat. W dniu 23.07.1996 r. w wypadku komunikacyjnym zginął śp. plut. Mieczysław Sternik⁴¹. Stał się jedną z 52 ofiar śmiertelnych w całej misji IFOR.

Podsumowanie misji IFOR i jej szczególnego znaczenia dla bezpieczeństwa Polski nastąpiło 12.03.1999 r. – kiedy to Polska dołączyła do struktur Sojuszu Północnoatlantyckiego. W tym szczególnym dniu autor pełnił służbę w kolejnej rotacji sił SFOR na stanowisku dowódcy kompanii szturmowej⁴².

Obsada etatowa 16.bpd IFOR (styczeń 1996 r.)⁴³

Dowódca: ppłk Marek Żerdecki (Banja Vrućica)

– zastępca Dowódcy – mjr Krzysztof Łapa

³⁹ D. Kozerański, *Zaangażowanie Polski w międzynarodowe operacje pokojowe...*, s. 59–60.

⁴⁰ *Polityka bezpieczeństwa i strategia obronna Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa, 2 listopada 1992, s. 9–10.

⁴¹ Plut. Mieczysław Sternik zmarł na miejscu w wyniku rozległych obrażeń wewnętrznych, <https://www.wojsko-polskie.pl/ifor-bih> [dostęp: 28.02.2018].

⁴² Szerzej na temat misji SFOR zob. K. Motacki, *Rok w Bośni*, Warszawa 2003.

⁴³ Obsada etatowa została stworzona przy udziale żołnierzy 16.bpd, m.in. płk. Dariusza Nieke, płk. Jarosława Musiała, płk. Jacka Malinowskiego, ppłk. Wojciecha Ciborowskiego, ppłk. Roberta Kruza, ppłk. Tomasza Sieńko i mjr. Waldemara Roga. Zastosowane skróty: drdow – drużyna dowodzenia, pldow – pluton dowodzenia, plrem – pluton remontowy, plr – pluton rozpoznawczy, plzaop – pluton zaopatrzenia, pl pppanc – pluton przeciwpancerny, plł – pluton łączności, plsap – pluton saperów, plsz – pluton szturmowy, plmed – pluton medyczny.

- szef sztabu – mjr Krzysztof Kotowski
- szef logistyki – mjr Bogdan Mordarski
- oficer wychowawczy – mjr Maciej Maciejko

kompania dowodzenia: por. Grzegorz Grzybowski (Banja Vrućica)

- plł – ppor. Mirosław Wolski
- plr – por. Zbigniew Popiołek
- plsap – ppor. Krzysztof Panasiuk
- szef kompanii – sierż. Grzegorz Myland

1. kompania szturmowa: por. Dariusz Nieke (Žepče)

- zastępca Dowódcy – por. Jerzy Osika
- lekarz – por. Andrzej Kucia
- oficer wychowawczy – por. Janusz Burliga
- 1 plsz – ppor. Maciej Klisz
- 2 plsz – por. Arkadiusz Nowakowski
- 3 plsz – por. Janusz Dulla
- szef kompanii – st. chor. Krzysztof Jaworski

2. kompania szturmowa: por. Jan Koźluk (Jelah)

- zastępca Dowódcy – por. Jarosław Chlewicki
- lekarz – por. Artur Szelągowski
- oficer wychowawczy – por. Paweł Kozuba
- drdow – sierż. Andrzej Król
- 1 plsz – ppor. Dariusz Paszkot
- 2 plsz – ppor. Andrzej Owczarek
- 3 plsz – ppor. Wojciech Ciborowski
- szef kompanii – chor. Eugeniusz Drewiczak

3. kompania szturmowa: por. Waldemar Róg (Jelah)

- zastępca Dowódcy – por. Aleksy Mardaus
- lekarz – por. Wojciech Żarkowski
- oficer wychowawczy – por. Tomasz Sieńko
- drdow – mł. chor. Wiesław Grudniewicz
- 1 plsz – ppor. Paweł Korzeniak
- 2 plsz – ppor. Robert Kruz
- 3 plsz – ppor. Jacek Rachwalik
- szef kompanii – chor. Artur Seniuk

kompania wsparcia: por. Jacek Malinowski (Žepče)

- pldow – chor. Krzysztof Wolfram
- 1 pl – por. Marcin Kłopotowski
- 2 pl – chor. Dariusz Sołtys
- pl ppanc – ppor. Adam Robaczewski
- szef kompanii – chor. Kazimierz Zajęc

kompania zaopatrzenia: kpt. Henryk Pintal (Banja Vrućica)

- plzaop – ppor. Jarosław Musiał
- plzaop – chor. Zbigniew Duda
- szef kompanii – sierż. Andrzej Czech

plrem: ppor. Krzysztof Szymański (Jelah)

plmed: por. Janusz Sroga (Banja Vrućica)

Bibliografia

Dokumenty

- AAP-6 Słownik terminów i definicji NATO. Zawierający wojskowe terminy i ich definicje stosowane w NATO, 2017, <https://wcnjik.wp.mil.pl/u/AAP6PL.pdf> [dostęp: 30.04.2018].
- APP-6 NATO Joint Military Symbolology, Edition D, Version 1, October 2017.
- DD-3.4.5(A) *Wojskowe wsparcie stabilizacji i odbudowy*, Bydgoszcz 2017.
- Decyzja Ministra Obrony Narodowej nr 195/MON z dnia 13.12.1995 r. określająca skład resortowego zespołu ds. sformowania i działania Polskiego Kontyngentu Wojskowego „IFOR” oraz harmonogram zasadniczych przedsięwzięć związanych z formowaniem PKW „IFOR”, AIMON, sygn. 1675.00.18, k. 177–181.
- Decyzja sekretarza stanu w MON nr 71/95 z dnia 15.12.1995 r. w sprawie określenia zadań związanych z przygotowaniem PKW „IFOR”, AIMON, sygn. 1675.00.1, k. 168–170.
- The General Framework Agreement for Peace (GFAP) in Bosnia and Herzegovina, initialled in Dayton on 21 November 1995 and signed in Paris on 14 December 1995, <https://www.nato.int/ifor/gfa/gfa-home.htm> [dostęp: 30.04.2018]
- Letters from the Secretary-General of the North Atlantic Treaty Organization addressed to the UN Secretary-General* [Raporty Sekretarza Generalnego NATO do Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych dotyczące postępu operacji IFOR], <https://www.nato.int/ifor/un/unsg96.htm> [dostęp: 30.04.2018].
- Office for Democratic Institutions and Human Rights, *Bosnia and Herzegovina Municipal Elections*, 13–14 September 1997, <https://www.osce.org/odihr/elections/bih/14025?download=true> [dostęp: 30.04.2018].
- Polityka bezpieczeństwa i strategia obronna Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa, 2 listopada 1992 r.
- Regulamin Walki Wojsk Lądowych*, DWLąd Wewn. 115/2008, Warszawa 2008.
- Rezolucje Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych, UNSCR: nr 1031, <http://unscr.com/en/resolutions/1031>; nr 1035, <http://unscr.com/en/resolutions/1035>; nr 1088, <http://unscr.com/en/resolutions/1088>; nr 1575, <http://unscr.com/en/resolutions/1575> [dostęp: 30.04.2018].
- Uchwała Rady Ministrów nr 141/95 z dnia 5.12.1995 r. w sprawie utworzenia polskiego kontyngentu wojskowego w Siłach Implementacyjnych w Bośni (IFOR), AIMON, sygn. 1675.00.18, k. 186–189.
- United Nations Peacekeeping Operations Principles and Guidelines*, United Nations Department of Peacekeeping Operations. Department of Field Support, New York 2008.
- Zarządzenie Szefa Sztabu Generalnego nr 136/sztab z dnia 15.12.1995 r. w sprawie przygotowania 16.bpd do składu Sił Implementacyjnych (IFOR) w ramach operacji NATO w BiH, AIMON, sygn. 1675.00.1, k. 171–176.

Opracowania

- CH, *Jak na wojnę*, „Komandos” 1996, nr 2.
- CH, „Nieistotne” szczegóły. Wyjazd do Bośni: 16.BPD, „Komandos” 1996, nr 2.
- IFOR on IFOR: NATO Peacekeepers in Bosnia-Herzegovina*, red. R.W. Murray, wstęp R. Holbrooke, Edinburgh 1996.
- Kozerawski D., *Polskie Kontyngenty Wojskowe w operacjach pokojowych (1973–1999)*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy” 2005, nr 1.

- Kozerawski D., *Zaangażowanie Polski w międzynarodowe operacje pokojowe i stabilizacyjne w świetle doświadczeń polskich kontyngentów wojskowych z Bośni i Hercegowiny – wnioski i rekomendacje*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2016.
- Krysieniel K., *System wyborczy w Bośni i Hercegowinie. Spojrzenie krytyczne*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2010, nr 1, s. 165–176.
- Kuczyński M., *Krwawiąca Europa. Konflikty zbrojne i punkty zapalne w latach 1990–2000*, Warszawa 2001.
- Kuźniar Z., Fronczyk A., *Wojna etniczna w byłej Jugosławii – źródła i skutki. Wybrane aspekty*, „Zeszyty Naukowe WSOOWL” 2013, nr 2 (168).
- Kwiecińska M., *Znaczenie i rola operacji reagowania kryzysowego dla międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa*, „Obronność. Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia Akademii Obrony Narodowej” 2015, nr 1.
- Lessons From Bosnia: The IFOR Experience*, Department of Defense Command and Control Research Program, red. L.K. Wentz, <https://www.semanticscholar.org/paper/Lessons-From-Bosnia%3A-The-IFOR-Experience-Wentz-Layton/fad59ee69324e7b2fa-36ede8295329538828a186> [dostęp: 30.04.2018].
- M, *Wspólny wysiłek. IFOR. Bośnia*, „Komandos” 1997, nr 3.
- Marcinek R., *Gwaranci stabilizacji. SFOR. Bośnia*, „Komandos” 1997, nr 3.
- Motacki K., *Rok w Bośni*, Warszawa 2003.
- NATO wobec wyzwań współczesnego świata*, red. R. Czulda, R. Łoś, J. Reginia-Zacharski, Warszawa–Łódź 2013.
- Operacje pokojowe – Bośnia i Hercegowina. Siły Implementacyjne IFOR NATO 1996–1997*, <http://16bpd.wp.mil.pl/pl/20.html> [dostęp: 30.04.2018].
- Paszkowski K., *Partnership for Peace activities and the preparation for IFOR: The Polish experience*, [w:] *Lessons Learned from the IFOR/SFOR Experience*, red. P. Tálas, S.L. Gorka, Budapest 1997.
- Shrader Ch.R., *The Muslim-Croat Civil War in Central Bosnia: A Military History, 1992–1994*, College Station, TX 2003.
- Sigma, *Oko w oko... Polacy w IFOR. Bośnia*, „Komandos” 1996, nr 5.
- Sigma, *Patrol. Polacy w IFOR*, „Komandos” 1996, nr 12.
- Simon J., *The IFOR/SFOR Experience: Lessons Learned by PfP Partners*, [w:] *Lessons Learned from the IFOR/SFOR Experience*, red. P. Tálas, S.L. Gorka, Budapest 1997.
- Sochacki S., *Bośnia i Hercegowina 1995–2012. Studium politologiczne*, Toruń 2015.
- Trawczyńska M., *Geneza i konsekwencje konfliktu w Bośni i Hercegowinie w latach 1992–1995*, „Wrocławskie Studia Erazmiańskie” 2009, nr 2.
- Zimny M., *Nieustanna czujność. Polacy w IFOR. Bośnia*, „Komandos” 1996, nr 4.

Udział 16. Batalionu Powietrznodesantowego w operacji stabilizacyjnej w Bośni i Hercegowinie

Część II: Szczegóły użycia 16.bpd w operacji IFOR oraz wnioski z analizy czynników operacyjnych: sił, obszaru i czasu

Streszczenie

Celem artykułu było zbadanie możliwości realizacji określonych w dokumentach operacyjnych zadań mandatowych przez 16. Batalion Powietrznodesantowy (16.bpd) w siłach IFOR w Bośni i Hercegowinie – w ramach istniejących ograniczeń politycznych

i strategiczno-operacyjnych. W części I autor skrótkowo przedstawił historię działań wojennych w Bośni i Hercegowinie, przebieg negocjacji pokojowych oraz ustanowienie sił IFOR. Część II zawiera opis operacyjnego wykorzystania 16.bpd w misji IFOR. W podsumowaniu autor przedstawił wnioski z analizy operacyjnej z wykorzystaniem czynników operacyjnych: sił, obszaru i czasu, a także znaczenie polityczne misji IFOR dla Sił Zbrojnych RP.

Słowa kluczowe: IFOR, operacja *Joint Endeavour*, Bośnia i Hercegowina, 16. Batalion Powietrznodesantowy, operacje stabilizacyjne, układ z Dayton (GFAP), wojna w Bośni

16th Airborne Battalion in Stabilization Operation in Bosnia and Herzegovina

Part II: The Employment of 16th Airborne Battalion in IFOR and Analysis of Operational Factors: Space, Force and Time Abstract

The aim of the article was to analyze political, and strategic-operational limitations of 16th Airborne Battalion in executing mandatory missions during IFOR operation in Bosnia and Herzegovina. Part I contains abbreviated timeline of war in Bosnia and Herzegovina, peace negotiations process as well as development of IFOR Forces. Part II describes operational employment of 16th Airborne Battalion in IFOR operation. In conclusion, author analyzed the operational factors: space, forces, and time affecting the employment of 16th Airborne Battalion in IFOR operations. Moreover, the author describes the political importance of IFOR mission for entire Polish Armed Forces.

Key words: IFOR, operation *Joint Endeavour*, Bosnia and Herzegovina, 16th Airborne Battalion, stabilization operation, Dayton Peace Agreement (GFAP), the Bosnian war

Beteiligung des 16. Luftlandbataillons an der Stabilisierungsoperation in Bosnien und Herzegowina Teil II: Einzelheiten zum Einsatz des 16. Luftlandbataillons an der IFOR – Operation und Schlussfolgerungen aus der Analyse der operationellen Faktoren: Kraft, Gebiet und Zeit Zusammenfassung

Das Ziel des Artikels war die Möglichkeit der Ausführung durch den 16. Luftlandbataillon (16 bpd.) in den Kräften IFOR in Bosnien und Herzegowina der in den operationellen Dokumenten bestimmten mit dem Mandat übertragenen Aufgaben zu untersuchen – im Rahmen der bestehenden politischen und strategisch-operationellen Beschränkungen. Im I. Teil stellte der Autor kurz die Geschichte der Kriegshandlungen in Bosnien und Herzegowina, den Verlauf der Friedensverhandlungen und die Gründung der Friedenstruppe IFOR dar. Teil II enthält die Beschreibung des operationellen Einsatzes des 16. Luftlandbataillons in der IFOR-Mission. In der Zusammenfassung legte der Autor Schlussfolgerungen aus der operationellen Analyse mit Anwendung der operationellen Faktoren: Kräfte, Gebiet und Zeit, als auch die politische Bedeutung der IFOR – Mission für die Streitkräfte der Republik Polen vor.

Schlüsselwörter: IFOR, *Joint Endeavour*-Operation, Bosnien und Herzegowina, der 16. Luftland-bataillon, Stabilisierungsoperationen, das Abkommen von Dayton (GFAP), Krieg in Bosnien

Участие 16-го Воздушно-десантного батальона в операции по поддержанию мира в Боснии и Герцеговине

Часть II: Подробности использования 16-го вдб в операции IFOR – выводы из анализа операционных факторов: сил, пространства и времени

Резюме

В статье были представлены возможности выполнения указанных в документах, оперативных, мандатных задач 16-ым Воздушно-десантным батальоном (16.вдб) в силах IFOR в Боснии и Герцеговине – в рамках существующих политических, стратегических и операционных ограничений. В первой части автор кратко изложил историю военных действий в Боснии и Герцеговине, ход мирных переговоров и организацию сил IFOR. Во второй части – описано операционное использование 16.вдб в миссии IFOR. В итогах – автор изложил выводы из операционного анализа с использованием операционных факторов: сил, пространства и времени, а также указал на политическое значение миссии IFOR для Вооруженных сил Польши.

Ключевые слова: IFOR, операция Joint Endeavour, Босния и Герцеговина, 16-ый Воздушно-десантный батальон, операции по поддержанию мира, Дейтонское соглашение (GFAP), война в Боснии